

Dílo: Bylo nás pět

Předmět: ČJ - rozbor děl

Přidal(a): romca, vojtech.v

Karel Poláček (1892 - 1945)

- Byl český spisovatel, humorista, novinář a filmový scenárista s židovskými kořeny.
- Pocházel z Rychnova nad Kněžnou.
- Žurnalista, prozaik a humorista židovského původu.
- Považován za tvůrce sloupku.
- Pracoval jako úředník, později v redakci Lidových novin.
- Soudnickář, fejetonista.
- Přítel bratří Čapků.
- Za okupace pracoval jako zaměstnanec židovské náboženské obce při registraci zabavených knihoven.
- Stal se členem kruhu pátečníků. Byli ovlivněni myšlenkami TGM. Mezi pátečníky patřil Karel a Josef Čapek, Masaryk, Beneš, František Kubka a další.
- Ve svých komediích se zaměřil na vyobrazení tragikomedie maloměstského života. Začínal s povídkami (KOLOTOČ).
- V roce 1943 byl odvezen transportem přes Terezín do Osvětimi, kde zahynul v plynové komoře.

Díla:

- **Muži v ofsajdu:** Humoristický román, který se zaměřuje na fotbalové fanoušky a jejich vášnivé debaty a životní příběhy.
- **Hostinec U kamenného stolu:** Komedialní román o životě a vztazích hostů v malém venkovském hostinci.
- **Dům na předměstí:** Román, který popisuje životní osudy obyvatel jednoho domu na

předměstí a jejich každodenní radosti a starosti.

- **Podzemní město:** Dobrodružný román pro děti, který vypráví o skupině dětí, které objeví tajemné podzemní město.
- **Soudničky:** Sbírka krátkých humoristických povídek, které se zaměřují na drobné soudní případy a lidské slabosti.

Obecně literárně historický kontext

Česká próza 1. poloviny 20. století

- Dílo Karel Poláček napsal za protektorátu (Protektorát Čechy a Morava) – část československého území okupovaná nacistickým Německem.
 - 1938 protektorát Čechy-Morava, tíšňová situace v Českých zemích 40. léta 20. stol., židovské stíhání a jejich transporty do koncentračních táborů, omezení literární tvorby vlivem narůstajícího fašismu a nesvobody, autoři – k nadčasovým hodnotám (láska k rodné zemi, vlast a její ohrožení válkou), pozastavení vývoje literatury.

Literární směr:

- Demokratický proud. Rozvíjí se ve 20. letech 20. století. V této době je literatura rozmanitá. Autoři podporují TGM a zabývají se všedními problémy člověka (humanistická literatura)

Jiní autoři téhož stylu:

- Psal v období **Karla Čapka** – společný intelektuální humor a nadhled
- **Jaroslav Hašek** – psal také povídky s hlubším humorem.

Rozbor: Bylo nás pět

Literární druh a žánr

- **Literární druh:** Epika
- **Literární žánr:** Próza – Román

Téma, motivy, námět

- **Téma:** Ústřední myšlenkou díla je jemné zesměšnění konvenčního světa dospělých a obraz maloměsta.
- **Motivy:** Obraz maloměsta, ključí dobrodružství, rodina, zodpovědnost.
- **Námět:** Je to jedno z jeho posledních děl. Je to částečně autobiografické dílo, inspiroval se svým dětstvím. Psal ho v době, kdy čekal na transport do Osvětimi. Dopsal jej krátce předtím, než se nechal dobrovolně zavřít do Terezína, protože tam byla umístěna jeho životní družka. V Terezíně také zemřel.

Kompozice

- **Typ kompozice:** Chronologický postup
- **Struktura:** Kniha není dělena na kapitoly, je rozdělena na graficky vyznačené úseky (vždy je na začátku dalšího úseku zvýrazněné první písmeno). Dílo nemá ústřední zápletku, skládá se z volně zařazených epizod, nejdelší je sen hlavního hrdiny, děj je chronologický.

Vypravěč

- **Forma vypravování:** Ich forma – vypravěčem je Petr Bajza.
- **Typ vypravěče:** Personální vypravěč – je jednou z postav příběhu.

Jazyk

- Inteligentní humor a jazyková komika (vykresluje každodenní život maloměsta a jeho obyvatel). Jeho humor je často jemný a nenásilný, což přispívá k celkové lehkosti a čtivosti díla.
- používá širokou škálu jazykových prostředků, včetně archaismů, germanismů, nářečí a slangu. Tento mix jazyků a stylů dodává textu autentičnost a živost.
- **Citoslovce:** (chacha, kšá)
- **Archaismy:** (anžto = protože, pročez = tedy, leč = ale, tažte se = ptejte se)
- **Neutrální:** (princezna, obličej, sešity)
- **Nářečí:** (prauda = pravda, škrofle = tuberkulóza, retka = cigareta, d'ouče = děvče)
- **Germanismy:** (kvelb = kupecký krám, šamstr = nápadník, fodel = křeslo)
- **Slang:** (meruna = kopací míč, milistrant = ministrant)
- **Mísení jazyku:** V projevu Petra Bajzy. Ve snaze znít dospěle používá spisovný jazyk plný zastaralých tvarů a knižních obrátů.
- **Tropy a figury:**
 - **Metafora:** („prohánět merunu“ – hrát fotbal)
 - **Metonymie:** (národ se procházel)
 - **Personifikace:** („vítr ťuká a volá“)
 - **Přirovnání:** („kolem dokola to bylo zelené jako na louce“)
 - **Hyperbola:** („bylo jich nejmín milión těch ješiňáků“)
 - **Eufemismus:** („jsou tam vrbičky“)

Postavy

- **Petr Bajza:** Hlavní hrdina příběhu a také vypravěč. Malý kluk, jeho táta prodává v obchodě se smíšeným zbožím. Je to veselý rošťák, chytrý kluk, pořád si stěžuje, že se na něj všechno svádí, i když nic nedělá.
- **Tonda Bejval:** Dobrý kamarád Bajzy, je to velký vynálezce, má bláznivé nápady, je lakomý, nechtěl půjčit Bajzovi kolo, je to syn majitele povoznictví a obchodu s uhlím.
- **Eda Kemlink:** Další z kamarádů, syn úředníka, který dělá na berňáku, a proto jej musí každý zdravit. Jeho pes Amor krade v řeznictví buřty.
- **Pepa Zilvar:** Kluk z chudobince, je starší než ostatní, několikrát propadl, kouří, je synem válečného invalidy a nejlepšího žebráka v okolí. Na konci knihy si chce vzít princeznu, což mu Bejval překazí.
- **Tatínek Bajza:** Majitel obchodu se smíšeným zbožím. Je přísný, ale zároveň laskavý.

Trochu opatrný na peníze, ale pro své děti by udělal cokoli.

- **Maminka Bajzová:** Hodná, rozumná, často zmírňuje tatínkovu přísnost. Bajza se nemohl rozhodnout, koho má raději, jestli tatínka nebo maminku.
- **Kristýna:** Služka, pochází z horské vesnice Rampuše (proto jí Bajza říká Rampepurda), bláznivá holka, která se všemu směje a má strach z myší.
- **Eva Svobodová:** Dcera cukráře, nosí Bajzovi chutná mejdlíčka (dobroty). S Bajzou „chodí“, i když si to Bajza nechce přiznat.
- **Mančinka:** Mladší sestra (batole) Péti Bajzy.
- **Láďa Bajza:** Starší bratr Péti Bajzy (moc není doma).
- **Pan Fajst:** Každý ho musí zdravít, kontroluje dětem uši... má rád slušné vychování a každého peskuje.

Časoprostor

- **Doba:** odehrává se v období první republiky
- **Místo:** v Rychnově nad Kněžnou.

Přijetí a vliv na jinou tvorbu, adaptace

- Přijímáno zpočátku opatrně, ale čtenáři v něm objevili krásu, poetičnost => vznikla jeho nesmrtelnost.
- Na stereotypnost díla navázal V. Páral a na tematicnost maloměsta navázal J. Škvorecký.
- Namluveno jako rozhlasová adaptace Františkem Filipovským. Natočen úspěšný seriál roku 1994.

Děj (obsah) díla

Petrovi rodiče vlastní obchod. Petr má malou sestřičku Mančinku a staršího bratra, který už s nimi nebydlí, ale pracuje na německých hranicích. Petr se pořád z legrace pere se služkou Kristýnou, které říká Rampepurda. Dělalí si naschvály – například Petr jí dá do kufru mrtvou myš, aby se lekla. Ale potom dostane vynadáno a brečí. Petr a jeho čtyři kamarádi prožívají různá klukovská dobrodružství. Ve městě je biograf, kam kluci rádi chodí. Lezou tam tajně oknem, aby nemuseli platit.

Kluci si také chtějí ochočit vosy, ale to se jim nepodaří. Vosy je pobodají. Kluci čtou dobrodružné knížky a chtěli by cestovat – plánují si cestu do cizí země, ale samozřejmě ji neuskuteční. Chodí se koupat k rybníku, Zilvar zachrání tonoucího chlapce Venu. Kluci se perou s nepřátelskými Ješháky a Habrováky. Dělají si legraci z pana Fajsta, který věčně pomlouvá mládež, která ho nezdraví.

Petr byl také několikrát navštívit Otakárka, který chce kamarády, ale nemá je. Petr slíbil mamince, že bude paní Soumarové říkat „rukulíbám“, aby ukázal svoje dobré vychování, ale styděl se a neřekl to. Soumarovi jsou bohatí a mají krásný dům. Petr si od Otakárka půjčuje knížky. Otakárkova vychovatelka ale Petra kritizovala a bála se, že od něj Otakárek chytí špatné mravy.

Příbuzní Vařekovi jdou občas Bajzovi navštívit. Bajzovi před nimi skrývají, že mají k obědu husu, protože by je za to Vařekovi kritizovali, že mají maso. Paní Bajzová tvrdí Emě Vařkové, že mají brambory, ale nakonec Ema zjistí, že mají husu, a Vařekovi se velice urazí. Celá rodina se tomu směje.

Když do města přijede cirkus, Petr touží vidět cizokrajná zvířata, proto je velmi hodný, pozorný, poslušný, nápomocný a vzorný, až to rodičům připadá podezřelé a myslí si, že onemocněl. Učí se, hraje na housle, nechodí ven s kluky, hlídá Mančinku a nepere se s Rampepurdou. Když byl ve městě cirkus, jeden chlapec z cirkusu, Alfons Kasalický, s nimi chodí do školy. Kluci jsou hrdí, že s ním mohou kamarádit. Petr nakonec přesvědčí rodiče, aby všichni šli jednou do cirkusu. V cirkuse byl i Zilvar z chudobince, který u cirkusu pracoval, a proto měl dovoleno ho navštívit. Petr a statní kluci chtěli v cirkuse taky vypomáhat, proto nosili zvířatům vodu. Přišel za nimi i Otakárek a taky jim pomáhal. Ale přišla jeho vychovatelka a udělala hysterickou scénu, že Otakárek je z bohaté rodiny a nebude dělat takovouhle práci. Ředitel cirkusu vyhodil ostatní chlapce.

Petr onemocněl spálou. Zdály se mu dobrodružné sny, kterým uvěřil. Ve snu mu tatínek koupil slona indického Jumba, který uměl mluvit. Slon byl obdivován celým městem a přál si červenou čepici protkanou zlatem s bambulkami. Tatínek Petrovi slíbil, že mu čepici zaplatí. S kluky se na Jumbovi vypravili do Indie. Navštívili krejčího, který pocházel z Čech, a seznámili se s maharádžou a princeznou. Zilvar se oženil s princeznou a kluci se na svatbě poprali. Když se ale trochu vyléčil, došlo mu, že se mu celé to dobrodružství asi jenom zdálo...

Vlastní názor

- Velmi hezké a čtivé. Zabaví a není složité. Vhodné i pro mladší čtenáře.